

Provincie Noord-Brabant
College van Gedeputeerde Staten
T.a.v. mevrouw S. Boelema
Postbus 90151
5200 MC 's-Hertogenbosch

In afschrift aan: Leden van Provinciale Staten
Afdeling Strategie & Kennis

DATUM:	KENMERK:	ONDERWERP:
18.12.2024	2024.12.18/RL	Advies Addendum Regionaal Water- en Bodemprogramma

Geacht college,

Brabant staat voor de ongekende opgave om een duurzaam water- en bodemsysteem te realiseren dat bestand is tegen de grillen van klimaatverandering en de daarmee samenhangende toenemende onzekerheden. In onze adviezen '[Een stevige Brabantse koers voor het landelijk gebied](#)' en '[Kiezen voor het Brabant van morgen. Advies Ruimtelijk Voorstel](#)' noemden we het belang van een duidelijke provinciale visie op deze opgave. Niet omdat het Rijk dit verlangt, maar omdat het cruciaal is voor de toekomst van alle Brabanders.

Brabant zet een betekenisvolle stap met het Addendum

'Water en Bodem Sturend' kreeg de afgelopen jaren een belangrijker fundament in de ruimtelijke ontwikkeling. Zowel provincie als waterschappen maakten werk van dit principe, waardoor het gedachtegoed en de bijhorende taal steeds beter is ingebed. Met het Addendum Regionaal Water- en Bodemprogramma (hierna Addendum) zet de provincie een nieuwe stap. Door ontwikkelrichtingen voor water- en bodemherstel te schetsen voor de ruggen, flanken, beekdalen, polders en rivierbedden én daarvoor strengere regels in de Omgevingsverordening op te willen nemen (bijvoorbeeld voor drainage, mestgebruik en nieuwe bouwactiviteiten in kwetsbare gebieden zoals de beekdalen en grondwaterbeschermingsgebieden).

Deze stap zet Brabant in een context waarin het Rijk 'Water en Bodem Sturend' afzwakt naar 'rekening houden met water en bodem' en het Transitiefonds voor het landelijk gebied is geschrapt. In deze terugtrekkende beweging van het Rijk zien wij het belang van een duidelijke en sterke koers vanuit de provincie groeien. Het vergroot de noodzaak voor de provincie om met een krachtig verhaal en praktisch uitvoerbaar beleid een standpunt in te nemen richting het Rijk. Dat is relevanter dan ooit nu het Rijk versneld woningbouwlocaties wil aanwijzen om de woningnood het hoofd te bieden, waarbij het zich (te) weinig rekenschap lijkt te geven van toekomstbestendige en kwalitatieve keuzes. Brabant geeft hier met het Addendum, in samenhang met het Ruimtelijk Voorstel, het Kader Leefomgeving en het Kader Wonen en Werken, een koersvast antwoord op.

Neem de provinciale regierol

Koersvastheid vraagt om regie vanuit de provincie, waarbij ze het voortouw neemt en samenwerkt met waterschappen en gemeenten. We voorzien een provincie die stuurt en coördineert, waar de waterschappen en gemeenten vanuit hun specifieke verantwoordelijkheden en expertise aan bijdragen. Niet de strijd om ruimte, maar regie daarop hoort daarbij centraal te staan. We zagen de provincie deze rol eerder succesvol vervullen bij NOVEX Stedelijk Brabant, waar ze in sterke samenwerking met waterschappen en gemeenten, verschillende beleidsagenda's aan elkaar verbond om tot betere oplossingen te komen (o.a. water en bodem als basis voor stedelijke ontwikkeling en de watersignaleringskaart).

Ondersteuning van gemeenten in Water en Bodem Sturend

Om Water en Bodem Sturend concreet te verankeren, kan de provincie in nauwe samenwerking met de waterschappen, gemeenten actief ondersteunen. Dit gaat bijvoorbeeld om het vertalen van de uitgangspunten van het Addendum naar gemeentelijke omgevingsvisies, -plannen en -programma's. Hoewel er al goede voorbeelden bij Brabantse gemeenten bestaan, zijn er ook gemeenten die hulp kunnen gebruiken bij het maken van integrale ruimtelijke afwegingen. Waar is uitbreiding van woningbouw verantwoord? En welke landbouwgronden zijn van waarde voor de toekomst? Wij verwachten dat een integraal afwegingskader- of ladder gemeenten helpt om water en bodem steviger in hun omgevingsbeleid te verankeren.

Regie op brede samenwerking

De regierol van de provincie beperkt zich niet tot gemeenten en waterschappen. Ook andere partijen zoals ZLTO, terreinbeherende organisaties, ondernemers en initiatiefnemers spelen een cruciale rol in de transitie naar een toekomstbestendig bodem- en watersysteem. Het is essentieel om samen met deze partijen tot concrete acties en keuzes te komen. Dit betekent niet alleen regie nemen, maar ook partijen stimuleren en ondersteunen in wat zij zelf kunnen bijdragen aan de gezamenlijke opgave.

Houd de samenhang in beleid en uitvoering voor ogen

Het Addendum staat niet op zichzelf. Het is een aanvulling op het bestaande Regionaal Water en Bodemprogramma (RWP), bouwt voort op de Droogte Agenda en is een concrete uitwerking van het Ruimtelijk Voorstel. Tegelijk blijft het van belang breder te kijken. Het Addendum heeft namelijk ook een stevige invloed op ander provinciaal beleid, zoals op de beleidskaders Natuur, Landbouw en Voedsel, Wonen en Werken en Gezondheid. Het helpt om in beeld te brengen met welk beleid er synergie is én waar frictie te verwachten is. Daarmee komt het effect van het Addendum op ander beleid scherper in beeld.

Een vitale bodem is een basisvoorwaarde

In het Addendum ligt de nadruk op water(kwantiteit). Hoewel het RWP een stevige basis biedt voor een vitale bodem, onderstrepen wij dat de bodem, in samenhang met water, niet uit het oog verloren mag worden. Zonder vitale bodem immers geen gezonde waterkwaliteit, duurzame waterkwantiteit, veerkrachtige natuur en toekomstbestendige landbouw. Het verbeteren van de sponswerking van het voor Brabant belangrijke veen en het verhogen van het organische stofgehalte blijven essentieel, omdat hier grote winst te behalen is. In dit verband verwijzen we ook naar het advies 'Zonder water, geen later' van de Commissie Droogte, die opriep tot actie voor bodemmaatregelen.

Urgentie voor doelen van de Kaderrichtlijn Water

Uiteraard is er ook een samenhang met de Kaderrichtlijn Water (KRW). Inmiddels lijkt duidelijk dat niet alle KRW-doelen met de huidige aanpak in 2027 gehaald worden. Dit kan grote gevolgen hebben voor natuur, gezondheid en zelfs bouwprojecten. De provincie en waterschappen werken daarom samen aan de 'KRW Impuls Brabant', waarmee ook in de uitvoering de broodnodige stappen gemaakt worden. Wij ondersteunen deze aanpak en benadrukken de urgentie om gezamenlijk en daadkrachtig te handelen om de gestelde doelen meer binnen bereik te brengen.

Inzet op bewustwording, draagvlak en gedragsverandering vraagt om betere uitwerking

Water en Bodem Sturend vraagt om een verandering in denken en doen. Deze verandering is niet van vandaag op morgen te realiseren. Brabanders hebben de tijd en ruimte nodig om zich voor te bereiden op een nieuwe situatie waarin water en bodem sturend zijn voor het ruimtegebruik. In het Addendum is het jaar 2030 als 'omslagpunt' gemarkeerd, waardoor het voor partijen 'voorzienbaar' lijkt wanneer ze aan nieuwe regels moeten voldoen. Dat lijkt perspectief te geven, maar tegelijk blijft voor het nemen van maatregelen draagvlak bij bewoners en ondernemers essentieel. Een aanpak op maat, die gericht is op het halen van de doelen én die rekening houdt met de belangen van betrokkenen, blijft daarom cruciaal. Het gaat daarbij vooral om het zoeken naar wat wél mogelijk is passend bij de verschillende Brabantse gebieden, in plaats van een focus op sec individuele maatregelen.

Verschillende typen interventies zijn nodig om Brabanders mee te krijgen, interventies die verder gaan dan communiceren en stimuleren. Dat heeft verdere uitwerking nodig. In de beginfase, waarin de kaders nog worden gevormd, heeft het schetsen van een aantrekkelijk toekomstperspectief een grote impact. Het samen met partners realiseren van aansprekende projecten toont bovendien aan dat verandering haalbaar is en biedt inspiratie om mee te doen.

Historisch perspectief verbinden met de lokale omgeving

Voor draagvlak bij inwoners en ondernemers helpt het daarom om de veelal technocratische benadering van Water en Bodem Sturend te verbinden met de lokale omgeving en identiteit. Het inbrengen van historisch perspectief is daarbij essentieel. Denk aan de betekenis van het inundatiesysteem voor de Zuiderwaterlinie of de watermolenlandschappen in de Dommel. Deze verhalen kunnen een nieuwe betekenis krijgen in de water- en bodemopgaven van vandaag. Kansen kunnen worden benut door in de Naad van Brabant meer water vast te houden en de oude inundatiegebieden versneld te vrijwaren van bebouwing. Of door de positieve effecten van agroforestry en groenblauwe dooradering op het watersysteem zichtbaar te maken.

Oók aandacht voor sociologische en psychologische aspecten nodig

Gedragsverandering vereist niet alleen een platte benadering van voorzienbaarheid. Er is ook gericht maatwerk nodig om de individuele gevolgen voor ondernemers en bewoners te verzachten, vooral wanneer zij onevenredig worden geraakt. Zonder dat maatwerk is de weerstand van boeren tegen Water en Bodem Sturend begrijpelijk, zeker wanneer dit hun inkomen bedreigt en hen dwingt te veranderen. Naast de impact op hun bedrijfsvoering spelen ook sociologische en psychologische aspecten een grote rol. Het omschakelen naar een andere teelt of het omgaan met een nattere of drogere bodem kost bovendien tijd en gaat gepaard met veel onzekerheid. Met de collectieve belangen voor ogen, is het van belang om individueel de verandering goed te begeleiden. Onafhankelijke coaches die aandacht besteden aan de zachte kant van verandering én helpen nieuwe perspectieven te verkennen, zijn daarom cruciaal.

Organiseer effectieve prikkels

Gedragverandering kan soms ook snel gaan, mits de juiste (financiële) prikkels worden ingezet. De Commissie Droogte deed hier suggesties voor. De aangekondigde Brabantse verlaging van de grens voor grondwaterheffing is daar een goed voorbeeld van. Dit stimuleert bijvoorbeeld grote watergebruikers hun eigen water te zuiveren voor hergebruik. Ook de aanpak in Vlaanderen, waar huishoudens verplicht zijn om regenwater vast te houden en voor huishoudelijk gebruik toe te passen, blijkt zeer effectief. Waar een gemiddelde Nederlander 135 liter water per dag verbruikt, gebruikt een Vlaming slechts 85 liter. Dit pleit voor een aanpassing van het Besluit bouwwerken leefomgeving (Bbl), waar het kabinet vooralsnog niet mee aan de slag gaat.

Wij wensen u en de partners succes met de uitwerking en uitvoering van de plannen en hopen u hiermee naar voldoening te hebben geadviseerd.

Met vriendelijke groet,

Berend de Vries

BrabantAdvies,
voorzitter Provinciale Raad voor de Leefomgeving